

LICHENEN VAN DE VOORJAARSEXCURSIE NAAR DE BETUWE 1975

door Maarten Grand en Harrie Sipman

Dat het rivierengebied een geheel eigen karakter heeft, bleek tijdens deze excursie ook op het gebied van de lichenen. Hoewel de soortenlijst niet bijzonder lang is (76 soorten), staan er toch een aantal soorten op, die hier voor het eerst in Nederland gevonden zijn.

Het meest karakteristiek zijn uiteraard de buitendijkse gebieden. Hier liggen de kribben, met soorten als *Stau-rothale catalepta* en *Verrucaria aethiobola*, die een periodieke onderdompeling in water verdragen; zij zijn algemeen op de kribben, maar komen bijvoorbeeld ook voor op de IJsselmeerdijken. De steile bazalt-glooiingen van de winterdijken bieden ook een geheel eigen biotoop; hoewel we er tijdens de excursie maar zeer terloops naar gekeken hebben (bij Neerijnen), leverde deze dijk twee nieuwe soorten op: *Thelidium olivaceum* en *Rinodina teichophila*. Een wilgengriend in de uiterwaarden bij Ophemert (Stiftse Uiterwaard) leverde weliswaar niet veel soorten op, maar toch een nieuwe voor ons land; het gaat hier om een *Caloplaca*, die we nog geen definitieve naam durven geven, vermoedelijk *C. obscurella*; hij was talrijk op de stammen van de knotwilgen, en vormde talloze kleine ca 1 mm brede schubjes, met mooie scherp afgegrensde ronde soralen, zodat hij helemaal niet aan een *Caloplaca* deed denken. Hij leek steriel maar thuis vonden we echter toch één klein apothecium, dat onmiskenbare *Caloplaca*-sporen bevatte.

Achter de dijken boden vooral de eendenkooien en het bos bij Waardenburg verrassingen. Opvallend was het talrijke voorkomen van *Chaenotheca aeruginosa*, soms in uitgestrekte vegetaties op knotwilgen en essen, vaak samen met de (tenminste buiten het rivierengebied) weinig algemene *Calicium viride*.

Soortenlijst

<i>Arthonia exilis</i>	<u>7s, 10s.</u>
A. <i>spadicea</i>	<u>10s.</u>
<i>Aspicillia calcarea</i>	<u>5.</u>
<i>Bacidia umbrina</i>	<u>5.</u>
<i>Buellia alboatra</i>	<u>5.</u>
B. <i>canescens</i>	<u>2, 2, 6, 10s.</u>
B. <i>punctata</i>	<u>1, 2, 4, 5, 7s, 10s, 11Fr, 12.</u>
<i>Calicium viride</i>	<u>3, 4Fr, 10s, 11, 12.</u>
<i>Caloplaca aurantiaca</i>	<u>6.</u>
C. <i>citrina</i>	<u>2, 5, 6, 7, 8, 9 (var. flavocitrina).</u>
C. <i>decipiens</i>	<u>6, 7.</u>
C. <i>heppiana</i>	<u>2.</u>
C. <i>holocarpa</i>	<u>7.</u>
C. <i>murorum</i>	<u>7.</u>
C. <i>teicholyta</i>	<u>5, 6, 7.</u>
C. <i>cf. obscurella</i>	<u>1s.</u>
<i>Candelariella aurella</i>	<u>6, 7.</u>
C. <i>vitellina</i>	<u>5.</u>
<i>Catillaria chalybeia</i>	<u>2, 3 (bazalt), 7 (beton).</u>
C. <i>griffithii</i>	<u>10s, 11.</u>
C. <i>prasina</i>	<u>4 (in holle knotwilg).</u>
<i>Chaenotheca aeruginosa</i>	<u>3QFr, 4Fr, 10s.</u>
Ch. <i>melanophaea</i>	<u>3Q.</u>
<i>Cladonia chlorophaea s.l.</i>	<u>12 (epifyt).</u>
C. <i>fimbriata</i>	<u>1, 4, 10s, 11, 12.</u>
C. <i>sp.</i>	<u>4, 10s, 12.</u>
<i>Dimerella diluta</i>	<u>11Fr.</u>
<i>Evernia prunastri</i>	<u>12.</u>
<i>Hypogymnia physodes</i>	<u>4, 10, 12.</u>
<i>Lecanora atra</i>	<u>5.</u>
L. <i>campestris</i>	<u>2, 5, 7.</u>
L. <i>conizaeoides</i>	<u>3Q, 4, 10hs, 12.</u>
L. <i>crenulata</i>	<u>5.</u>
L. <i>chlarotera</i>	<u>2.</u>
L. <i>dispersa</i>	<u>1s, 2s, 4e, 5s, 6s, 7s, 8s, 12c.</u>
L. <i>expallens</i>	<u>4, 7s, 10s, 12.</u>
L. <i>hageni</i>	<u>7 (beton).</u>
L. <i>muralis</i>	<u>1, 5, 8.</u>

<i>Lecanora polytropa</i>	<u>3</u> (bazalt).
<i>L. saligna</i>	<u>4</u> (op ontschorst vlierstammetje).
<i>L. subfuscata</i>	<u>11</u> Fr.
<i>Lecidea granulosa</i>	<u>4, 10h.</u>
<i>L. scalaris</i>	10.
<i>L. soledizodes</i>	<u>Varik</u> , op bakstenen muurtje.
<i>L. uliginosa</i>	<u>4, 10h.</u>
<i>Lecidella carpathica</i>	<u>5.</u>
<i>L. scabra</i>	<u>2, 5, 8.</u>
<i>L. stigmatea</i>	<u>5, 6, 7.</u>
<i>Lepraria incana</i>	<u>2, 3Q, 4, 7S, 10S, 12.</u>
<i>L. membranacea</i>	2s.
<i>Opegrapha vulgata</i>	<u>11</u> Fr.
<i>Parmelia exasperatula</i>	11.
<i>P. subaurifera</i>	12.
<i>P. sulcata</i>	<u>4, 10S, 11, 12.</u>
<i>Peltigera cf. canina</i>	10S.
<i>Physcia adscendens</i>	<u>6, 7, 11, 12.</u>
<i>Ph. caesia</i>	7.
<i>Ph. nigricans</i>	7.
<i>Ph. orbicularis</i>	<u>6, 7.</u>
<i>Ph. tenella</i>	<u>1, 12.</u>
<i>Physconia grisea</i>	12.
<i>Porina chlorotica</i>	<u>3</u> (bazalt).
<i>Protoblastenia rupestris</i>	<u>7.</u>
<i>Ramalina farinacea</i>	12e.
<i>R. fastigiata</i>	12e.
<i>Rinodina subexigua</i>	6s.
<i>R. teichophila</i>	<u>3</u> (bazalt).
<i>Staurothele catalepta</i>	<u>8.</u>
<i>Thelidium olivaceum</i>	<u>3.</u>
<i>Verrucaria aethiobola</i>	<u>8.</u>
<i>V. muralis</i>	6.
<i>V. nigrescens</i>	2.
<i>V. viridula</i>	<u>2, 7.</u>
<i>Xanthoria aureola</i>	<u>6, 7.</u>
<i>X. parietina</i>	7.
<i>X. candelaria</i>	11.

Toelichting bij de soortenlijst:

1. Stiftse uiterwaard bij Ophemert; op knotwilgen in griend in uiterwaard (MB,HS).
2. Neerrijnen, op bakstenen muurtje, met kalkstenen, bij de kerk (MB).
3. Neerrijnen, bos bij kasteel en bazaltglooiing van de Waaldijk (MB).
4. Eendenkooi aan de Detweg, tussen Leerdam en Herwijnen (MB).
5. Asperen, op bakstenen sluismuur (MB).
6. Asperen, op betonnen muur in het dorp (MB).
7. Asperen, Nieuwe Lingedijk, op knotwilgen en op betonnen bunker (MB).
8. Op kribben in de Waal, Benedenwaard bij Herwijnen (MB).
9. St. Andries, gem. Heerewaarden, op oude sluismuur, op cement. Coörd. 153/423. (HS).
10. Eendenkooi in Achterbroek, ZU van Gameren, gem. Kerkwijk; op knotwilgen en op dennehout van hekuerk. Coörd. 140/422. (HS).
11. Eendenkooi in polder Het Broek, NW van Waardenburg; op knoten en op andere bomen. Coörd. 143/429 (HS).
12. Eendenkooi aan dijkgraaf de Leeuwweg, Beneden Leeuwen, gem. Wamel. Coörd. 169/429 (HS).

e - epifyt

h - op dood hout

s - op steen

Fr- op *Fraxinus excelsior*

S - op *Salix* sp.

Q - op *Quercus*

onderstreept - verzameld en nagedetermineerd
niet onderstreept - veldwaarneming